

Maskulin militarism har brett ut sig efter 11 september

Kampen för kvinnors rättigheter har förlorat inflytande, anser FN:s tidigare rapportör om våld mot kvinnor.

När **Yakin Ertürk** reste runt i världen som FN-rapportör fick hon ofta höra att "här i vår land har vi inga problem, här är kvinnorna emanciperade". Men hon menar tvärtom att kampen för kvinnors rättigheter tagit ett steg bakåt i världen. Istället har den maskulina militarismen brett ut sig och hoppet om världsfred är än mer avlägsen efter 11-septemberattackerna.

Hon tar Kongo-Kinshasa som exempel, ett land präglad av våld, terror, mord och massvåldtäkter och där kvinnorna drabbats oerhört hårt.

– Det var en stor chock för mig att se hur världen kan stå tyst och titta på, när de vet vad som pågår där.

Yakin Ertürk är professor i sociologi i Ankara. Från 2003 och fram till i år har hon arbetat som FN:s särskilda rapportör för våld mot kvinnor och besökt omkring 40 länder för att samla information om könsrelaterat våld.

Några år innan hon tillträdde som rapportör, den 31 oktober 2000, antog FN:s säkerhetsråd Resolution 1325 som syftar dels till att ge kvinnor mer inflytande i arbetet med att förebygga och lösa konflikter, dels att skydda kvinnor i krig. För första gången i säkerhetsrådets historia anlades ett genusperspektiv på frågor om fred och konflikt.

När resolutionen antogs arbetade Yakin Ertürk i FN-huset i New York.

– Jag minns hur spännande det kändes, det låg en förväntansfull stämning i luften. Många hade arbetat så länge för dessa frågor!

Det är en svår balansgång, menar hon, mellan att se kvinnor som offer och som kapabla aktörer. Det som kännetecknar Resolution 1325 är att den lyckas förena bägge perspektiven.

Men genomförandet har gått trögt, kvinnor är fortfarande inte aktörer i fredsarbete i någon större utsträckning och de är fortfarande utsatta offer i krig.

Yakin Ertürk menar att världen fortfarande styrs av patriarkala system – vilket inte varit särskilt populärt att prata om det senaste decenniet. Kvinnokampen har omvandlats till en diskussion om gender-frågor och ordet gender har dessutom ofta kommit att betyda "kvinnor".

– Patriarkatet har fått ett nytt modernt ansikte under den nyliberala era som vi lever i just nu. Krig är ett exempel på ett patriarkalt system.

Kamp mot patriarkala system handlar inte om kamp mellan könen, utan om kamp mot förtryck och mot system som förtrycker både kvinnor och män. Alla patriarkala system förtrycker kvinnor och vissa av dessa system förtrycker även andra patriarkala system, poängterar Yakin Ertürk.

Hon tar Afghanistan som exempel, där två patriarkala system, talibanernas fundamentalism och den amerikanska militären vill rädda folket – men båda systemen förtrycker kvinnorna, och i viss mån även männen.

För att kunna bygga varaktig fred måste vi definiera både våldets och fredens struktur menar Yakin Ertürk.

– Vi måste definiera och sätta ord på det särskilda sorts våld som kvinnor utsätts för i konflikter. Det kännetecknas av att det är systematiskt, det har pågått genom hela historien, det är inte slumpmässigt och har inte med konflikten i sig att göra. Våld mot män är inte mindre viktigt, men det har andra strukturer.

Våldet mot kvinnor innebär till exempel att kvinnor tvingas till prostitution eftersom soldater förväntas ha fri tillgång till sex. Att kvinnor våldtas – som förnedring och maktdemonstration, och för att föda förövarnas barn.

Det handlar inte bara om att få slut på krig, förtrycket lever kvar även efteråt. Vi måste få ett slut på straffriheten som i princip råder hävdar Yakin Ertürk. Det är ett stort problem

att så många förövare av krigsförbrytelser inte ställs inför rätta utan går fria, kanske i samma by som sina offer.

Hon tycker sig se en långsam trend där straffrihet byts ut mot ansvarsskyldighet, bland annat beroende på att Internationella brottmålsdomstolen, ICC, inrättades 2002. Men det är fortfarande långt kvar innan alla förövare döms. Samtidigt räcker det inte att bara plocka ut enskilda förövare – utan hela det patriarkala systemet måste förändras.

– Orden krig och fred har tappat sin betydelse eftersom kvinnor utsätts för våld även när kriget är slut. Fred råder först när kvinnor uppnått kontroll över sina kroppar och sina liv.

Text och bild: Helena Östlund

LÄS MER:

Yakin Ertürk deltog i oktober 2009 i ett seminarium på Jonsereds herrgård i Göteborg anordnat av Göteborg universitet, Folkuniversitetet och Operation 1325. Hon besökte även Sverige som FN-sändebud under tio dagar 2006. Hon blev imponerad av mycket av det som uppnåtts av jämställdhet mellan kvinnor och män. Då var försvarsministern en kvinna, Leni Björklund, och det var en manlig general som initierat redogjorde för Sveriges arbete för Resolution 1325 – bådadera mycket ovanligt och föredömligt. Men hon såg också brister.

– Sverige har verkligen genomfört mycket men det räcker inte. We want more! Svenska kvinnor är fortfarande utsatta för våld, i hemmet till exempel, och för mer subtila former av förtryck. Bland annat kritiserade hon att så få kommuner hade egna kvinnojourer och istället förlitades sig på ideella jourer.

Resolution 1325

Resolution 1325 ålägger bl a medlemsstaterna att öka representationen av kvinnor på alla nivåer; både i beslutsfattande ställning, som medlare och ute på fältet som militära observatörer och civil polis. Den handlar också om att skydda kvinnor mot sexuellt våld vid väpnade konflikter

och att avskaffa straffrihet för krigsförbrytelser som sexuellt och annat våld mot kvinnor.

Resolutionen uppmanar också medlemsstaterna att använda ett genusperspektiv i förhandlingar och fredsavtal och att ha särskilt fokus på kvinnors och flickors behov när ett samhälle byggs upp efter en konflikt.

Säkerhetsrådets resolutioner är juridiskt bindande för medlemsländerna, men det finns inga sanktioner och genomförandet har gått trögt. Därför har fem svenska kvinnoorganisationer gått ihop i Operation 1325 för att trycka på att resolutionen verkligen genomförs.

Kvinnors hälsa eftersatt

WHO slår fast i en ny rapport, att världens länder inte klarar av garantera flickor och kvinnor en god hälsovård och grundläggande mänskliga rättigheter.

– Det är dags att betala tillbaka, sa WHO:s VD vid lanseringen av Women and health: Today's evidence tomorrow's agenda.